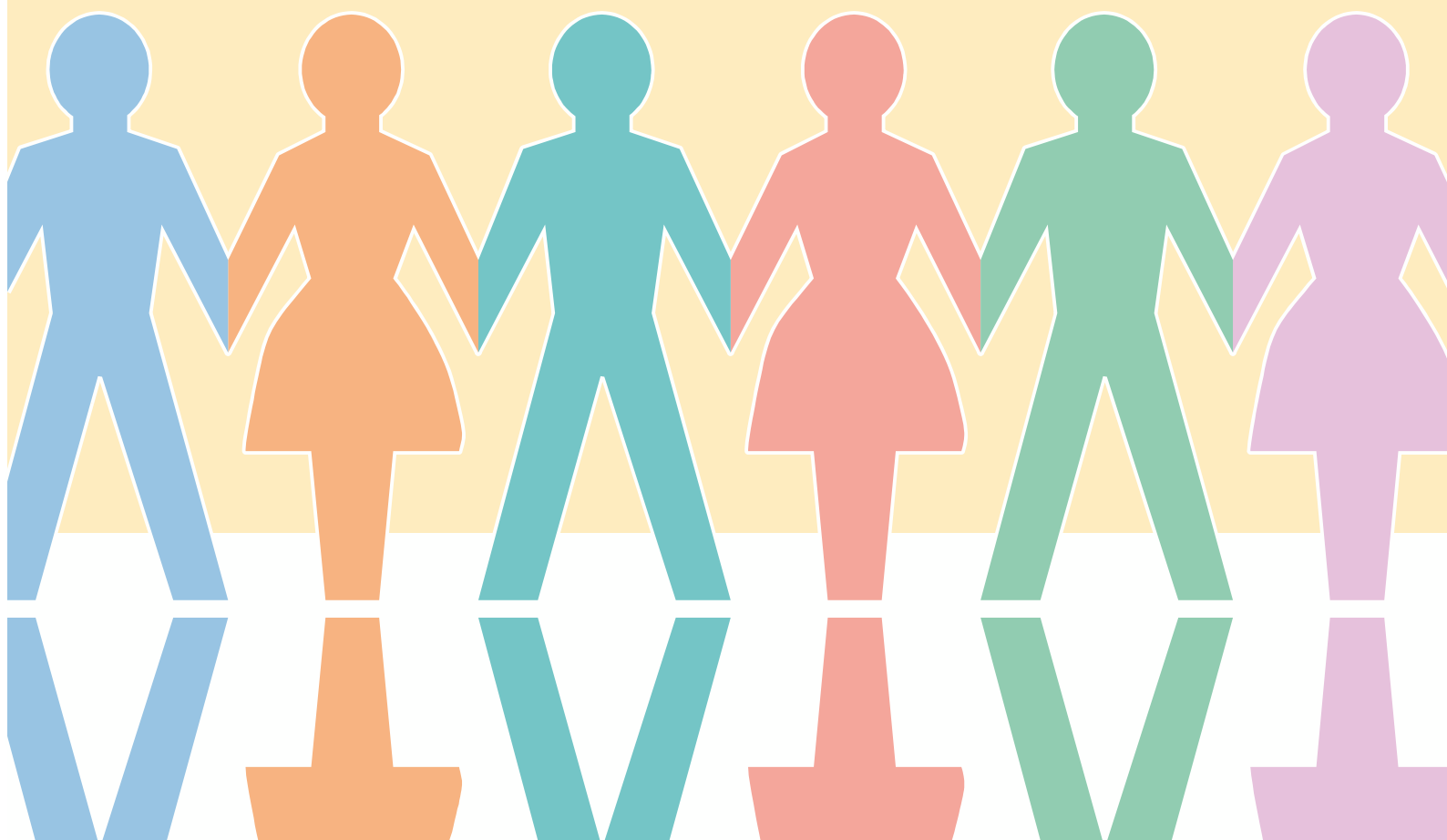

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΥΛΟ ΓΛΩΣΣΑ

στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Το 2008, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ήταν ένας από τους πρώτους διεθνείς οργανισμούς που εξέδωσαν πολυγλωσσικούς οδηγούς χρήσης ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας. Θεωρώ ιδιαίτερα θετικό το γεγονός ότι, έκτοτε, πολλά άλλα θεσμικά όργανα και οργανισμοί έχουν εκδώσει παρεμφερείς οδηγούς. Με την ευκαιρία της 10ης επετείου της έκδοσης του οδηγού και με σκοπό να αντικατοπτριστούν οι γλωσσικές και πολιτιστικές εξελίξεις, η Ομάδα Υψηλού Επιπέδου για την Ισότητα των Φύλων και τη Διαφορετικότητα ζήτησε από τις υπηρεσίες του Κοινοβουλίου να επικαιροποιήσουν τον οδηγό χρήσης ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας, ο οποίος παρέχει πρακτικές συμβουλές σε όλες τις επίσημες γλώσσες σχετικά με τη χρήση δίκαιης και συμπεριληπτικής ως προς το φύλο γλώσσας.

Εξ ονόματος της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου, θα ήθελα να εκφράσω τη μεγάλη μου ικανοποίηση για την παρούσα επικαιροποιημένη έκδοση του οδηγού χρήσης ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας, η οποία είναι καρπός εντατικής συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων γλωσσικών και διοικητικών υπηρεσιών.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παραμένει πιστό στη δέσμευσή του να χρησιμοποιεί ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα σε κάθε γραπτή και προφορική επικοινωνία του. Καλώ, λοιπόν, τις αρμόδιες υπηρεσίες να μεριμνήσουν για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τον επικαιροποιημένο οδηγό και τη σημασία της χρήσης του στις κοινοβουλευτικές δημοσιεύσεις και κοινοποιήσεις.

Δημήτριος Παπαδημούλης

Αντιπρόεδρος

Πρόεδρος της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου για την Ισότητα των Φύλων και τη Διαφορετικότητα

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΥΛΟ ΓΛΩΣΣΑ;

Η ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα είναι ένας γενικός όρος ο οποίος καλύπτει τη χρήση μη σεξιστικής γλώσσας, συμπεριληπτικής γλώσσας ή δίκαιης ως προς το φύλο γλώσσας. Σκοπός της ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας είναι να αποφεύγονται επιλογές λέξεων στις οποίες μπορεί να αποδοθεί χαρακτήρας προκατάληψης, διάκρισης ή απαξίωσης, επειδή υπονοούν ότι ένα βιολογικό ή κοινωνικό φύλο είναι ο κανόνας. Η χρήση δίκαιης και συμπεριληπτικής ως προς το φύλο γλώσσας συντελεί επίσης στη μείωση των έμφυλων στερεοτύπων, προάγει την κοινωνική αλλαγή και συμβάλλει στην επίτευξη ισότητας των φύλων.

Η ουδέτερη ή συμπεριληπτική ως προς το φύλο γλώσσα δεν είναι απλώς ζήτημα πολιτικής ορθότητας. Η γλώσσα αντανακλά και επηρεάζει δυναμικά νοοτροπίες, συμπεριφορές και αντιλήψεις.

Για να εξασφαλιστεί η ισότιμη μεταχείριση όλων των φύλων, καταβάλλονται προσπάθειες ήδη από τη δεκαετία του 1980 με σκοπό να προταθεί η χρήση ουδέτερης / δίκαιης ως προς το φύλο / μη σεξιστικής γλώσσας, ώστε κανένα φύλο να μην βρίσκεται σε προνομακική θέση και να μην διαιωνίζονται οι προκαταλήψεις έναντι κανενός φύλου.

Στο πλαίσιο των εν λόγω προσπαθειών, κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, έχουν καταρτιστεί και εφαρμοστεί πολυάριθμοι οδηγοί σε διεθνές και εθνικό επίπεδο. Διεθνείς και ευρωπαϊκοί οργανισμοί (όπως τα Ηνωμένα Έθνη, η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή), επαγγελματικές ενώσεις, πανεπιστήμια, μεγάλα ειδησεογραφικά πρακτορεία και υπηρεσίες εκδόσεων έχουν εκδώσει οδηγούς για τη χρήση μη σεξιστικής γλώσσας, είτε ως χωριστά έγγραφα είτε ως ειδικές συστάσεις τις οποίες έχουν ενσωματώσει στους υφολογικούς οδηγούς τους. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έχουν επίσης πραγματοποιηθεί σε πολλά κράτη μέλη συζητήσεις σχετικά με τις γλωσσικές πολιτικές και έχει προταθεί η κατάρτιση ανάλογων οδηγών σε διάφορα επίπεδα.

ΟΥΔΕΤΕΡΗ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΥΛΟ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

1. ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η αρχή της ισότητας των φύλων και της απαγόρευσης των διακρίσεων για λόγους φύλου είναι σταθερά εδραιωμένη στις Συνθήκες και στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχει προσυπογραφεί σε πολλές περιπτώσεις από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Κατά συνέπεια, η αρχή αυτή θα πρέπει να αντανakλάται στη γλώσσα που χρησιμοποιείται στο Κοινοβούλιο.

Για τον σκοπό αυτό, ο παρών οδηγός έχει ως στόχο να εξασφαλίσει ότι, στο μέτρο του δυνατού, θα χρησιμοποιείται και στα έγγραφα και στις ανακοινώσεις του Κοινοβουλίου μη σεξιστική και συμπεριληπτική ως προς το φύλο γλώσσα σε όλες τις επίσημες γλώσσες.

Σκοπός του παρόντος οδηγού είναι να ενθαρρύνει τις διοικητικές υπηρεσίες να λαμβάνουν δεόντως υπόψη τους το ζήτημα της γλωσσικής ευαισθησίας έναντι των φύλων κατά τη σύνταξη κειμένων, τη μετάφραση και τη διερμηνεία και όχι να επιβάλει μια υποχρεωτική δέσμη κανόνων σχετικά με την σύνταξη των κειμένων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Πρέπει φυσικά να υπογραμμιστεί ότι οι μεταφράσεις οφείλουν να αποδίδουν πιστά και με ακρίβεια το περιεχόμενο των πρωτοτύπων στην εκάστοτε γλώσσα. Εάν σε ένα πρωτότυπο χρησιμοποιείται σκόπιμα έμφυλη γλώσσα, η πρόθεση αυτή πρέπει να γίνεται σεβαστή στη μετάφραση. Για τον λόγο αυτό, η πλήρης ενημέρωση σχετικά με τις αρχές της ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας είναι εξαιρετικά σημαντική για τη σύνταξη κειμένων του Κοινοβουλίου.

Όσον αφορά τη διερμηνεία, οι υπηρεσίες του Κοινοβουλίου δεσμεύονται πλήρως να χρησιμοποιούν ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα και να ενστερνιστούν τις συναφείς αρχές της αμεροληψίας, της αναγνώρισης και της ισότητας. Για τους λόγους αυτούς, ο παρών οδηγός είναι άμεσα διαθέσιμος σε ηλεκτρονική μορφή και αποτελεί τμήμα της προετοιμασίας των διερμηνέων για τις συνεδριάσεις. Παρότι οι διερμηνείς γνωρίζουν τους κανόνες της ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας που ισχύουν για τις γλώσσες εργασίας τους, υπάρχουν ορισμένοι περιορισμοί, όπως η μεγάλη ταχύτητα με την οποία γίνεται η διερμηνεία των ομιλιών, η ανάγκη σεβασμού του τρόπου έκφρασης και των προθέσεων των ομιλητών και η συνακόλουθη αποφυγή παρεμβάσεων συντακτικής επιμέλειας, καθώς και τα ειδικά χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου σε αντιπαράθεση με τον γραπτό λόγο, περιορισμοί που ενίοτε δυσκολεύουν την ενσωμάτωση ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας στην ταυτόχρονη διερμηνεία, η οποία είναι μια ιδιαίτερα ταχύρρυθμη και εξαιρετικά εντατική δραστηριότητα.

2. ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ

Ο παρών οδηγός πρέπει να αντανακλά δύο ιδιαίτερα χαρακτηριστικά εργασίας του Κοινοβουλίου: πρώτον, το πολυγλωσσικό περιβάλλον εργασίας του και, δεύτερον, τον ρόλο του ως ευρωπαϊκού νομοθετικού οργάνου.

(α) Πολυγλωσσικό περιβάλλον

Στο πολυγλωσσικό περιβάλλον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, οι αρχές της ουδετερότητας της γλώσσας έναντι των φύλων και της χρήσης συμπεριληπτικής ως προς το φύλο γλώσσας επιβάλλουν τη χρήση διαφορετικών στρατηγικών στις διάφορες επίσημες γλώσσες, ανάλογα με την τυπολογία της γραμματικής κάθε γλώσσας.

Όσον αφορά την έκφραση του γραμματικού γένους στις επίσημες γλώσσες της Ένωσης, μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ τριών τύπων γλωσσών και μεταξύ των βοηθητικών στρατηγικών για την επίτευξη ουδετερότητας έναντι των φύλων:

- **Γλώσσες με φυσικά γένη** (όπως τα αγγλικά, τα δανικά και τα σουηδικά), στις οποίες τα ουσιαστικά που δηλώνουν πρόσωπα είναι ως επί το πλείστον ουδέτερα ως προς το φύλο, ενώ υπάρχουν ειδικές για κάθε φύλο προσωπικές αντωνυμίες. Η γενική τάση στις γλώσσες αυτές είναι να μειωθεί στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό η χρήση έμφυλων όρων. Η γλωσσική στρατηγική που χρησιμοποιείται στην πλειονότητα των περιπτώσεων σε αυτές τις γλώσσες είναι η «ουδετεροποίηση». Προκειμένου να αποφεύγονται αναφορές στα φύλα, μπορούν να χρησιμοποιούνται ουδέτεροι ως προς το φύλο όροι, δηλαδή λέξεις που δεν έχουν έμφυλο χαρακτήρα και αναφέρονται στους ανθρώπους γενικότερα και όχι σε γυναίκες ή άνδρες (οι λέξεις «*chairman*», «*policeman*» ή «*policewoman*», «*spokesman*», «*stewardess*», «*headmaster*» ή «*headmistress*» αντικαθίστανται αντίστοιχα από τις λέξεις «*chair*» ή «*chairperson*», «*police officer*», «*spokesperson*», «*flight attendant*», «*director*» ή «*principal*», κ.λπ.). Αυτή η τάση για χρήση ουδέτερων ως προς το φύλο λέξεων έχει οδηγήσει στην εξαφάνιση παλαιότερων θηλυκών τύπων, ενώ ο παλαιός αρσενικός τύπος ισχύει πλέον και για τα δύο φύλα (π.χ. «*actor*» αντί για «*actress*»). Συμπεριληπτική ως προς το φύλο γλώσσα χρησιμοποιείται επίσης, για παράδειγμα, στην περίπτωση της αντικατάστασης της αντωνυμίας «*he*» όταν χρησιμοποιείται ως γενική αναφορά και στα δύο φύλα από τους τύπους «*he or she*».

- **Γλώσσες με γραμματικά γένη** (όπως τα γερμανικά, οι λατινογενείς γλώσσες και οι σλαβικές γλώσσες), στις οποίες κάθε ουσιαστικό έχει γραμματικό γένος και το γραμματικό γένος των ουσιαστικών που δηλώνουν πρόσωπα συμπίπτει, κατά κανόνα, με το φύλο του προσώπου στο οποίο αναφέρονται. Δεδομένου ότι είναι σχεδόν αδύνατο, από λεξικολογική άποψη, να δημιουργηθούν ευρέως αποδεκτοί ουδέτεροι ως προς το φύλο τύποι από υπάρχουσες λέξεις στις εν λόγω γλώσσες, έχουν αναζητηθεί και συστηθεί εναλλακτικές προσεγγίσεις στη διοικητική και πολιτική γλώσσα.

Η «θηλυκοποίηση» (δηλαδή η χρήση του αντίστοιχου θηλυκού τύπου όρων αρσενικού γένους, ή η χρήση αμφότερων των τύπων) είναι μια προσέγγιση που χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο σε αυτές τις γλώσσες, ιδίως σε κείμενα επαγγελματικού περιεχομένου, όπως στην περίπτωση επαγγελματικών τίτλων που αναφέρονται σε γυναίκες. Επειδή το

γραμματικό γένος των περισσότερων επαγγελματιών ήταν, κατά παράδοση, αρσενικό, με ελάχιστες εξαιρέσεις, οι οποίες αφορούσαν συνήθως παραδοσιακά γυναικεία επαγγέλματα, όπως της νοσοκόμας και της μαίας, το αίσθημα της διακριτικής μεταχείρισης υπήρξε ιδιαίτερα έντονο. Για τον λόγο αυτό, άρχισαν να δημιουργούνται και να χρησιμοποιούνται όλο και πιο συχνά αντίστοιχοι θηλυκοί τύποι για όλα σχεδόν τα αρσενικά επαγγέλματα («Kanzlerin», «présidente», «sénatrice», «assessora», κ.λπ.). Επίσης, η αντικατάσταση του γενικού αρσενικού τύπου με διπλούς τύπους σε συγκεκριμένες περιπτώσεις («tutti i consiglieri e tutte le consigliere») έχει γίνει αποδεκτή σε πολλές γλώσσες.

Κατά συνέπεια, η χρήση γενικών αρσενικών τύπων δεν είναι πλέον ο απόλυτος κανόνας, ούτε καν στις νομοθετικές πράξεις. Για παράδειγμα, στο γερμανικό κείμενο της Συνθήκης της Λισαβόνας, ο γενικός όρος «πολίτες» εμφανίζεται και ως «Unionsbürgerinnen und Unionsbürger».

- **Γλώσσες χωρίς γένη** (όπως τα εσθονικά, τα φινλανδικά και τα ουγγρικά), στις οποίες δεν υπάρχουν γραμματικά γένη ούτε για τα ουσιαστικά ούτε για τις αντωνυμίες. Οι γλώσσες αυτές δε χρειάζονται σε γενικές γραμμές καμία ειδική στρατηγική για να εξασφαλιστεί η συμπεριληπτική ως προς το φύλο χρήση τους, εκτός από τις πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις που εξετάζονται στις ειδικές οδηγίες γι' αυτές τις γλώσσες.

(β) Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ως νομοθετικό όργανο

Ο τρόπος με τον οποίο αντικατοπτρίζεται η αρχή της γλωσσικής ευαισθησίας έναντι των φύλων σε ένα κείμενο εξαρτάται επίσης σε μεγάλο βαθμό από το είδος και τη χρήση του εν λόγω κειμένου.

6

Κατά τη σύνταξη των κειμένων πρέπει να εξασφαλίζεται η κατάλληλη επιλογή, ανάλογα με το είδος του κειμένου και τις μελλοντικές χρήσεις για τις οποίες προορίζεται, ενώ εξίσου σημαντικό είναι να εξασφαλίζεται η επαρκής προβολή όλων των φύλων στα οποία απευθύνεται το κείμενο.

Για παράδειγμα, επιλογές κατάλληλες για μια ομιλία («Κυρίες και κύριοι») ή την άμεση προσφώνηση («Κύριε ή Κυρία», σε μια επιστολή) δεν ανταποκρίνονται απαραίτητα στις τυπικές απαιτήσεις της νομοθεσίας, η οποία πρέπει να είναι σαφής, απλή, ακριβής και συνεκτική και δεν προσφέρεται για ορισμένες συντακτικές λύσεις που αποσκοπούν στην εξασφάλιση ουδετερότητας ως προς το φύλο και που ενδεχομένως δημιουργούν ασάφεια ως προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το κείμενο (όπως η εναλλαγή του αρσενικού και θηλυκού τύπου αντί για τη χρήση του γενικού τύπου της αντωνυμίας ή η χρήση μόνο του θηλυκού τύπου σε ορισμένα έγγραφα και μόνο του αρσενικού σε άλλα).

Με την επιφύλαξη του σεβασμού της ανάγκης για σαφήνεια, η χρήση μη συμπεριληπτικής ως προς το φύλο γλώσσας, και ειδικά η χρήση του αρσενικού κατά τρόπο γενικό, θα πρέπει να αποφεύγεται κατά το δυνατόν στις νομοθετικές πράξεις. Πολλά νομοθετικά όργανα στα κράτη μέλη έχουν ήδη εκδώσει συστάσεις προς αυτήν την κατεύθυνση.

ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΠΛΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ

Μολονότι οι ειδικοί τρόποι αποφυγής της σεξιστικής γλώσσας διαφέρουν από γλώσσα σε γλώσσα, ορισμένα από τα ακόλουθα θέματα αφορούν την πλειονότητα των γλωσσών.

1. ΓΕΝΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΣΕΝΙΚΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Σύμφωνα με τους κανόνες της παραδοσιακής γραμματικής, στις περισσότερες γλώσσες με γραμματικά γένη, όταν πρόκειται για ομάδες αποτελούμενες και από τα δύο φύλα, χρησιμοποιείται το αρσενικό γένος ως «περιεκτικός» ή «γενικός» τύπος, ενώ η χρήση του θηλυκού γένους έχει «αποκλειστικό» χαρακτήρα, δηλαδή αναφέρεται μόνο στις γυναίκες. Η γενική αυτή ή «ουδέτερη» χρήση του αρσενικού γένους έχει συχνά εκληφθεί ως διάκριση σε βάρος των γυναικών.

Οι περισσότερες γλώσσες με γραμματικά γένη έχουν αναπτύξει τις δικές τους στρατηγικές για την αποφυγή της γενικής αυτής χρήσης. Οι σχετικές στρατηγικές περιγράφονται στις ειδικές οδηγίες στο τέλος του παρόντος φυλλαδίου. Λύσεις που μειώνουν την αναγνωσιμότητα του κειμένου, όπως η χρήση διπλών τύπων («η/ο» και «την/τον»), θα πρέπει να αποφεύγονται.

Επιπλέον, θα πρέπει να αποθαρρύνεται η χρήση σε πολλές γλώσσες της λέξης «άνδρας» (man) σε ένα ευρύ φάσμα ιδιωματικών εκφράσεων που αναφέρονται τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες, όπως *manpower*, *layman*, *man-made*, *statesmen*, *committee of wise men* κ.λπ.. Με τη βοήθεια μεγαλύτερης ευαισθητοποίησης, οι εκφράσεις αυτές μπορούν κατά κανόνα να αποκτήσουν ουδέτερο ως προς το φύλο χαρακτήρα.

Ο συνδυασμός διάφορων στρατηγικών (βλέπε ειδικές οδηγίες), θα μπορούσε να καταστήσει δυνατή, στις περισσότερες περιπτώσεις, την εφαρμογή των αρχών της ουδετερότητας και της δικαιοσύνης έναντι των φύλων στα κείμενα του Κοινοβουλίου.

2. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΞΙΩΜΑΤΑ

Όταν στα κείμενα του Κοινοβουλίου γίνεται αναφορά σε **αξιώματα**, χρησιμοποιούνται γενικοί όροι στις γλώσσες με φυσικά γένη και στις γλώσσες χωρίς γένη, ενώ στις γλώσσες με γραμματικά γένη μπορεί κατ' εξαίρεση να χρησιμοποιείται ο αρσενικός τύπος (π.χ. «*chaque député ne peut soutenir qu'une candidature*»).

Εάν το φύλο ενός ατόμου έχει σημασία σε σχέση με όσα αναφέρονται ή όταν γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένα πρόσωπα, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται οι έμφυλοι τύποι (π.χ. «*la haute représentante de l'Union pour les affaires étrangères et la politique de sécurité*»), ιδίως στις γλώσσες με γραμματικά γένη. Σε γενικές γραμμές, θα πρέπει να γίνεται σεβαστή η επιθυμία ενός προσώπου όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο επιθυμεί να προσφωνείται ή να αναφέρεται (π.χ. «*Madame le Président*» ή «*Madame la Présidente*»).

Ο ανακοινώσεις κενών θέσεων θα πρέπει να είναι διατυπωμένες με συμπεριληπτικό ως προς το φύλο τρόπο, για να ενθαρρύνονται να υποβάλλουν αίτηση υποψηφιότητας τόσο άνδρες όσο και γυναίκες.

3. ΧΡΗΣΗ ΤΙΤΛΩΝ

Σε ορισμένες γλώσσες (όπως για παράδειγμα στα γαλλικά και στα γερμανικά), τίτλοι όπως «*Madame*», «*Mademoiselle*», «*Frau*» ή «*Fräulein*» υποδήλωναν αρχικά την οικογενειακή κατάσταση της γυναίκας στην οποία αναφερόταν ο τίτλος. Η πρακτική αυτή άλλαξε με την πάροδο του χρόνου και η χρήση των εν λόγω τίτλων δεν αντανακλά πλέον την οικογενειακή κατάσταση. Η διοικητική πρακτική ακολουθεί αυτήν την τάση. Για παράδειγμα, ο τίτλος «*Mademoiselle*» καταργείται σταδιακά από τα διοικητικά έντυπα στις γαλλόφωνες χώρες και έχουν απομείνει πλέον μόνο οι επιλογές «*Madame*» και «*Monsieur*». Στα κείμενα του Κοινοβουλίου, τίτλοι όπως «*Monsieur*», «*Frau*», «*Ms*» κλπ, συνήθως απλώς παραλείπονται και σημειώνεται απλώς το ονοματεπώνυμο του προσώπου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεσμεύεται να εφαρμόζει τις αρχές της ισότητας των φύλων και της απαγόρευσης των διακρίσεων για λόγους φύλου. Η χρήση ευαίσθητης ως προς το φύλο γλώσσας είναι ένας από τους τρόπους με τους οποίους υλοποιεί αυτήν τη δέσμευση. Η πληθώρα των γλωσσών και των πολιτισμών που εκπροσωπούνται στο Κοινοβούλιο καθιστά αδύνατη την εξεύρεση ενιαίας λύσης για το ζήτημα αυτό, πράγμα που σημαίνει ότι θα πρέπει να αναζητούνται κατάλληλες λύσεις για κάθε ειδική περίπτωση, πάντα με γνώμονα τις σχετικές γλωσσικές και πολιτιστικές παραμέτρους. Πρακτικές λύσεις για τα ελληνικά περιλαμβάνονται στο δεύτερο μέρος του παρόντος οδηγού.

Ο ρόλος του Κοινοβουλίου ως ευρωπαϊκού νομοθετικού οργάνου πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη όταν επιδιώκεται η επίτευξη ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας. Στα νομοθετικά κείμενα, τα οποία πρέπει να χαρακτηρίζονται από σαφήνεια, απλή γλώσσα, ακρίβεια και συνοχή, δεν είναι δυνατή η χρήση όλων των λύσεων που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν υπό άλλες συνθήκες.

Η μη μεροληπτική γλώσσα έχει περισσότερες πιθανότητες να γίνει αποδεκτή από τους χρήστες όταν είναι φυσική και αβίαστη. Θα πρέπει να αναζητούνται γνήσια ουδέτερες και συμπεριληπτικές λύσεις και ταυτόχρονα πρέπει να επιδεικνύεται σεβασμός για τον πολυγλωσσικό χαρακτήρα του εργασιακού περιβάλλοντος του Κοινοβουλίου και για τους ειδικούς κανόνες που διέπουν τη σύνταξη νομοθετικών κειμένων. Ο παρών οδηγός έχει ως στόχο να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για τις διοικητικές υπηρεσίες του Κοινοβουλίου στο θέμα αυτό.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Τα ελληνικά είναι μια γλώσσα που διαθέτει όχι μόνο τρία γένη (αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο) αλλά και τα αντίστοιχα άρθρα. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να γίνεται λόγος για ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα. Τα ελληνικά είναι έμφυλη γλώσσα και κατ' ανάγκη ισχύουν οι κανόνες της γραμματικής.

A. ΓΕΝΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΣΕΝΙΚΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Στις περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες το αρσενικό γένος χρησιμοποιείται για να δηλώσει όλους τους ανθρώπους ανεξαιρέτως, ενώ το θηλυκό χρησιμοποιείται αποκλειστικά για τις γυναίκες. Το πρόβλημα σε γλώσσες όπως η αγγλική και η γαλλική ξεκινά ίσως από την ταύτιση του λεξήματος «άνθρωπος» με το λέξημα «άνδρας» (*man, homme*).

Στην ελληνική, η λέξη «**άνθρωπος**» είναι μεν αρσενικού γένους αλλά αναφέρεται σαφώς σε ανθρώπους κάθε φύλου, επιτρέποντας μας κατ' αρχήν να εξακολουθήσουμε να χρησιμοποιούμε ιστορικές εκφράσεις όπως «δικαιώματα του ανθρώπου» ή «επιτροπή σοφών».

B. ΓΕΝΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Προκειμένου να μην επιβαρύνονται τα κείμενα, θα πρέπει να αποφεύγεται η χρήση των άρθρων στο αρσενικό γένος όταν πρόκειται για αναφορά σε άνδρες και γυναίκες (ο/η πρόεδρος, ο/η υπουργός, ο/η βουλευτής, του/της πολιτικού, του/της ιατρού κλπ.), όπως και των διπλών τύπων· είτε πρόκειται για επαγγέλματα (μεταφραστής-μεταφράστρια) είτε για μετοχές· μπορεί να χρησιμοποιείται ο γενικός (αρσενικός) τύπος στην ονομαστική πληθυντικού (οι μαθητές, οι ενδιαφερόμενοι κλπ.). Σε αρκετές περιπτώσεις, και εφόσον το επιτρέπει το κείμενο, η οικονομικότερη λύση βρίσκεται:

- **στη χρήση του πληθυντικού** που είναι κοινή για τα δύο γραμματικά γένη (πρόεδροι, υπουργοί, βουλευτές, πολιτικοί). Αλλού, είναι δυνατή η χρήση εναλλακτικού όρου, και πάλι στον πληθυντικό (καθηγητής, καθηγήτρια – εκπαιδευτικοί), ή δόκιμων περιφράσεων (νοσηλευτής, νοσηλεύτρια – νοσηλευτικό προσωπικό, Γάλλοι, Γαλλίδες – γαλλικός λαός),
- **στη χρήση της προστακτικής** (π.χ. για υποψηφίους: «αναφέρετε το όνομα και τη διεύθυνσή σας»),
- **στη χρήση παθητικής φωνής** (αντί «ο πρόεδρος διαβιβάζει τα έγγραφα στις αρμόδιες υπηρεσίες» βλέπε «τα έγγραφα διαβιβάζονται στις αρμόδιες υπηρεσίες») όπου ενδείκνυται,
- **στη χρήση πληθυντικού συνοδευόμενη την πρώτη φορά μόνο από ονοματικό προσδιορισμό του τύπου** («... οι αγρότες, άνδρες και γυναίκες, ...») προκειμένου να μην επιβαρύνεται το κείμενο με επαναλήψεις διπλών τύπων.

Μπορεί ωστόσο να υποστηριχθεί επίσης ότι η γενική, περιεκτική λειτουργία του αρσενικού τύπου είναι, σε αυτές τις περιπτώσεις, τόσο συνήθης και προφανής, εξίσου για τους ομιλητές

και για τις ομιλήτριες της ελληνικής, και να αποδειχθεί τόσο περιορισμένη η συχνότητά τους, ώστε να μη χρειάζεται εκτεταμένη παρέμβαση στην έως τώρα πρακτική.

Γ. ΟΝΟΜΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΞΙΩΜΑΤΩΝ

Το συγκριτικό πλεονέκτημα της ελληνικής έναντι άλλων γλωσσών όσον αφορά την ισότητα αντιμετώπισης των δύο φύλων στους λεξιλογικούς χώρους των επαγγελματικών τίτλων και αξιωμάτων είναι ο μεγάλος αριθμός λεξημάτων που αναφέρονται εξίσου σε ανθρώπους κάθε φύλου χωρίς άλλη διάκριση πέραν του άρθρου:

- κ. Χ βουλευτής, κα Ψ βουλευτής
- κ. Χ γραμματέας, κα Ψ γραμματέας
- κ. Χ δικηγόρος, κα Ψ δικηγόρος
- κ. Χ έμπορος, κα Ψ έμπορος
- κ. Χ. υπάλληλος, κα Ψ υπάλληλος

Οι αποκλειστικά θηλυκοί τύποι που δημιουργήθηκαν σε ορισμένες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται κυρίως στον καθημερινό, προφορικό λόγο («αστυνομικά», «εφοπλιστίνα», «πρωθυπουργίνα» κλπ.), αποτυπώνοντας το γεγονός ότι όλο και περισσότερο οι γυναίκες διευρύνουν τους επαγγελματικούς τους ορίζοντες και αναλαμβάνουν περισσότερα αξιώματα. Οι θηλυκοί τύποι που αναφέρονται ή άλλοι αντίστοιχοι απαντούν όλο και πιο συχνά την τελευταία δεκαετία, στα πλαίσια της γενικότερης τάσης για συμπεριληπτική και δίκαιη όσον αφορά το φύλο γλώσσα και στη διατύπωση στα ελληνικά και θα πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα επιλογής ως προς τη χρήση τους.

Υπάρχουν λέξεις για τις οποίες δεν υπάρχει καθιερωμένη εναλλακτική λύση στο άλλο γένος (πυροσβέστης, μαία, αεροσυνοδός κλπ.), αλλά τουλάχιστον δεν σχηματίζονται με τη λέξη «man» ως συνθετικό, όπως συμβαίνει σε αρκετές περιπτώσεις στα αγγλικά (*fireman, policeman, airman*) και άρα η χρήση τους δεν παραπέμπει τόσο έντονα σε διάκριση βάσει φύλου.

Στο πλαίσιο αυτό, θα μπορούσε να εξεταστεί και η χρήση εναλλακτικών όρων για την περιγραφή ενός επαγγέλματος:

- «προσωπικό καθαρισμού» αντί για «καθαρίστριες»
- «νοσηλευτικό προσωπικό» αντί για «νοσοκόμες»

Ορισμένα αξιώματα που χρησιμοποιούνται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και για τα οποία συνηθίζεται διαχωρισμός ανάλογα με το φύλο είναι τα εξής:

- εισηγητής - εισηγήτρια

- συντάκτης γνωμοδότησης - συντάκτρια γνωμοδότησης
- διευθυντής - διευθύντρια
- προϊστάμενος - προϊσταμένη

Συμπέρασμα

Η συζήτηση σχετικά με τα φαινόμενα έμφυλων διακρίσεων που πρέπει να αντιμετωπιστούν και στην ελληνική διατύπωση των κειμένων του Κοινοβουλίου παραμένει ανοιχτή, όπως εξάλλου ανανεώνεται και η πρακτική της Ενωσιακής διοίκησης που εμπνέεται από τις εξελίξεις στην Ελλάδα και την Κύπρο. Γι' αυτό τον λόγο, με τον παρόντα οδηγό, ενθαρρύνεται η σύνταξη των κειμένων του Κοινοβουλίου με τη χρήση γλώσσας που κατά το δυνατόν δεν διακρίνει ως προς το φύλο, στο πλαίσιο των κανόνων της γραμματικής, και, παράλληλα, με γνώμονα την πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα. Είναι προφανές ότι το ζήτημα αξίζει και πρέπει να μελετηθεί περαιτέρω και ότι υπάρχει πάντα περιθώριο βελτίωσης σε ό,τι αφορά την ελληνική, και όχι μόνο, γλώσσα.

